

การพัฒนาแบบการแก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ตำบลเว่อ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

สุพัตรา สิมมาทัน, ศุจินันท์ ตริเดช, สุมาลี จันทลักษณ์, รุจิรา สมภาร, วนิดา อินทรสังขาร
สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น

บทนำ

จากผลการสำรวจความชุกโรคพยาธิใบไม้ตับในประชาชน พบว่าเมื่อจำแนกรายภาคในปี 2562 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความชุกของโรคสูงที่สุด ร้อยละ 4.98 (กองโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค, 2562) และจากผลการดำเนินงานปี 2559-2563 เขตสุขภาพที่ 7 พบความชุกโรคพยาธิใบไม้ตับ มีแนวโน้มลดลง คือ ร้อยละ 5.79, 10.35, 6.57, 6.58, 2.39 ตามลำดับ และในปี 2564 แม้พบว่าความชุกพยาธิใบไม้ตับลดลงเหลือ ร้อยละ 3.18 แต่เมื่อพิจารณาจากตำบล ยังพบตำบลที่มีความชุกโรคมากกว่าร้อยละ 5 ถึงร้อยละ 23 โดยส่วนใหญ่พบปัญหาคือ ประชาชนบางส่วนยังคงมีพฤติกรรมกรบิโรคปลา น้ำจืดเกิดชาวตระกูลปลาตะเพียนแบบดิบ หรือสุกๆดิบๆ การคัดกรองพยาธิใบไม้ตับไม่ครอบคลุมเนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ และสถานที่ในการจัดการบำบัดสิ่งปฏิกูล ที่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ซึ่งตามยุทธศาสตร์กำจัดพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ของประเทศไทย มีเป้าหมาย คือ อัตราการติดพยาธิใบไม้ตับในคนและในปลาลดลงน้อยกว่าร้อยละ 1 และอัตราเสียชีวิตด้วยมะเร็งท่อน้ำดีลดลง 2 ใน 3 ใน ปี พ.ศ.2578 และเป็นภารกิจที่ทุกภาคส่วนเกี่ยวข้องต้องเร่งรัดดำเนินการเพื่อให้ประชาชนปลอดภัยปลอดโรค

ผู้วิจัยจึงได้สนใจศึกษาพัฒนาแบบการแก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ในพื้นที่ตำบลที่มีการติดเชื้อสูง จากการตรวจปัสสาวะด้วยชุดตรวจ OV-RDT และมีความยินดีเข้าร่วมดำเนินการ โดยการขับเคลื่อนการดำเนินการแก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีที่เหมาะสมกับบริบท ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับนอกจากจะสามารถลดอัตราการติดเชื้อในพื้นที่ได้แล้ว ยังสามารถเป็นต้นแบบเพื่อการขยายผลไปยังพื้นที่ติดเชื้อสูงอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา และวางแผนการดำเนินงานแก้ไขปัญหาโรคพยาธิ ใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ตำบลเว่อ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์
- 2) เพื่อพัฒนาแบบการดำเนินงานตามแผนการแก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี
- 3) เพื่อติดตามและประเมินรูปแบบการดำเนินงานตามแผนการดำเนินงานแก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี
- 4) เพื่อคืนข้อมูล และถอดบทเรียนการดำเนินงานตามแผนการแก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยนำแนวคิดของ Kemmis and McTaggart ใช้กระบวนการ PAOR ได้แก่ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติการ (Action) การสังเกตการณ์ (Observation) และการสะท้อนกลับ (Reflection) โดยทำการศึกษา 4 ระยะ ตั้งแต่เดือน มกราคม - สิงหาคม 2565 ดังนี้

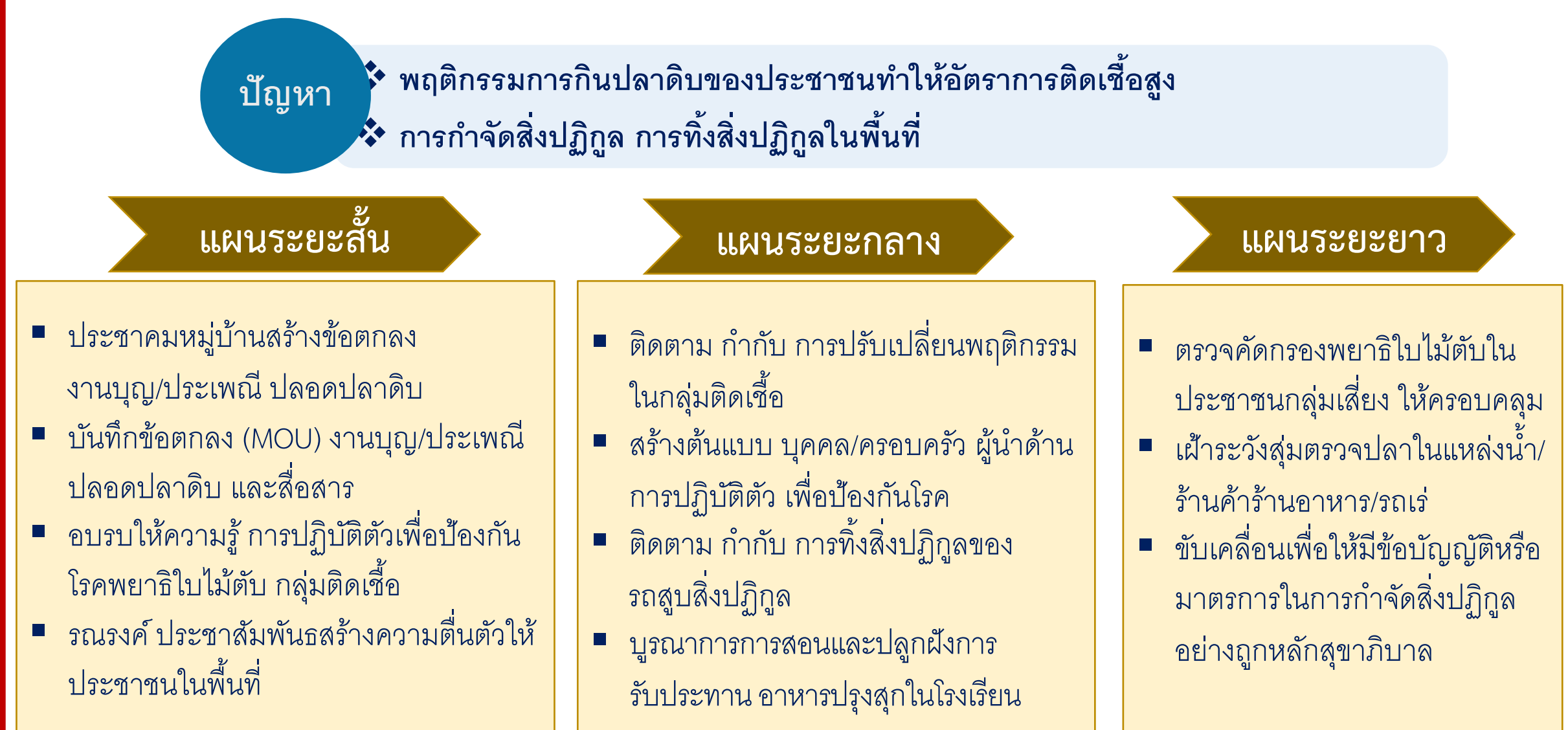
ระยะดำเนินการ	การเก็บรวบรวมข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูล
ระยะที่ 1 วิเคราะห์สภาพปัญหา และวางแผนการดำเนินงานแก้ไขปัญหา	- การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง - อภิปรายกลุ่ม (Group discussion)	- แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง - แบบบันทึกประเด็นแนวทางการอภิปราย	- รพ.สต. อบต. ครู กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน - อสม. สสจ. สสอ. รวม 15 คน
ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการดำเนินงานแก้ไขปัญหตามแผน	- ผลการดำเนินการตามแผน	กลุ่ม - แบบประเมินติดตามการดำเนินงานตามแผน	- ประชาชนกลุ่มติดเชื้อพยาธิใบไม้ตับจากการตรวจปัสสาวะที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการจำนวน 36 คน
ระยะที่ 3 ติดตามและประเมินรูปแบบการดำเนินงานตามแผน	- การสอบถามการประเมิน และการสังเกต		
ระยะที่ 4 คืนข้อมูล และถอดบทเรียนการดำเนินงาน	- อภิปรายกลุ่ม (Group discussion)		

การวิเคราะห์ข้อมูล

- : ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ด้วย ค่าร้อยละ จำนวน ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
- : ข้อมูลเชิงคุณภาพ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) โดยจัดหมวดหมู่และแยกแยะข้อมูลตามประเด็น

ผลการศึกษา

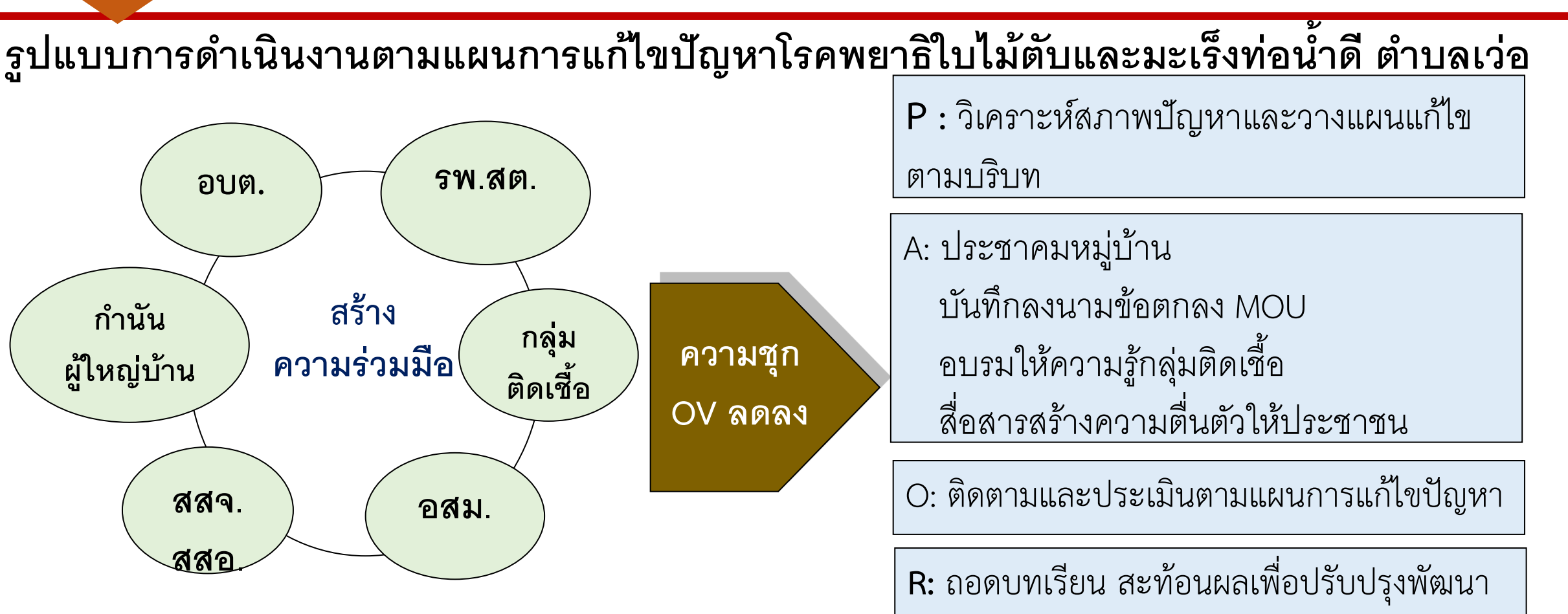
วิเคราะห์สภาพปัญหาและวางแผนการแก้ไขปัญหา

การดำเนินงานตามแผน และติดตามประเมินผล

กิจกรรม	การดำเนินงาน
ประชุมชมหมู่บ้านเพื่อสร้างข้อตกลงงานบุญประเพณี ปลอดปลาดิบ	- ประชุมชม 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1, 2, 4, 11 - ผลการประชุมชม 4 หมู่บ้าน มีมติให้เกิดข้อตกลงงานบุญประเพณี ปลอดปลาดิบ
บันทึกข้อตกลง (MOU) งานบุญประเพณีปลอดปลาดิบ	- บันทึกข้อตกลง (MOU) ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 1, 2, 4, 11 กำนัน อบต. รพ.สต. โรงเรียน ลงนาม - ผู้ใหญ่บ้านสื่อสารบันทึกข้อตกลง ผ่านหอกระจายข่าว - อสม.เคาะประตูบ้านบอกต่อแจ้งข่าว และติดตามงานบุญ 2 งาน ไม่พบการรับประทานปลาดิบ
อบรมให้ความรู้ การปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ ในกลุ่มติดเชื้อ 36 คน	- ให้ความรู้ สาเหตุ อาการ การป้องกัน การปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ ในกลุ่มติดเชื้อ จำนวน 36 คน ผลการทดสอบความรู้ คะแนนเต็ม 15 คะแนน ก่อนอบรม $\bar{x} = 10$ คะแนน, S.D.=2.8 หลังการอบรม $\bar{x} = 13$ คะแนน, S.D.= 2.5
รณรงค์ ประชาสัมพันธ์สร้างความตื่นตัวให้ประชาชนในพื้นที่	- ผู้ใหญ่บ้านประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ผ่านหอกระจายข่าว สัปดาห์ละ 1 ครั้ง (สื่อสารบอกเล่า, เป็ดคลิบสัน) - ผู้ติดเชื้อที่ผ่านการอบรมสื่อสารบอกต่อ - อสม.เคาะประตูบ้านบอกต่อแจ้งข่าว

สรุปและอภิปรายผล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการศึกษาครั้งต่อไป : ติดตามผลการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในกลุ่มติดเชื้อ สำนวจการรับรู้เกี่ยวกับโรคพยาธิใบไม้ตับของประชาชนในพื้นที่ และติดตามการดำเนินงานตามแผนระยะต่อไป ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา: นำรูปแบบไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ที่มีบริบทใกล้เคียง

การประชุมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาองค์กรสมรรถนะสูงด้านการวิจัย

สำหรับการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคและภัยสุขภาพฯ สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น